

TEXTOS PERIODÍSTICS I EDUCACIÓ DISCURSIVA (NIVELL D'ENSENYAMENT MITJÀ)*

VICENT SALVADOR

(Universitat Jaume I)

«N'hi ha qui creu —hi ha idiotes per a tot— que a cada salt tecnològic perilla la vida de l'artista. Són els endevins que condemnaren el teatre quan aparegué el cinema, i el cinema quan s'implantà la televisió. I ara voldrien fer igual amb la premsa sota l'empenta virtual de la xarxa. Però el món no funciona així. El meu vici i jo estem estalvis» (Joan Garí, *Un ofici del segle*).

«À vrai dire, le mot d'«enseignement» ne me suffit pas, mais le mot d'«éducation» comporte un trop et un manque. Dans ce livre je vais slalomer entre les deux termes, ayant à l'esprit un enseignement éducatif» (Edgard Morin, *La tête bien faite*).

1 PERIODISME I ENSENYAMENT A L'ERA DIGITAL

El periodisme és una praxi sociocomunicativa plurisecular que ha evolucionat amb el pas del temps i que avui es veu sotmesa a canvis profunds. Més encara: el periodisme, per la seva pròpia naturalesa, es genera —i es llegeix— enganxat al dia a dia. Els tipus de discurs, els gèneres o els mitjans de comunicació social són fenòmens indubtablement inserits en la història i en formen part de ple dret. En un pla més general, cal considerar que l'afany de *deshistoritzar* els fets lingüístics i comunicatius és una dèria simplificadora que amaga mistificacions intolerables des d'un punt de vista intel·lectual. I, paradoxalment, resulta que aquests plantejaments amb pretensions d'atemporalitat solen ser efímers perquè el contrast amb les dades empíriques els desmenteix amb promptitud. Només després de situar els fets en la seva història podem capir-ne el significat i, a partir d'aquesta comprensió profunda, projectar-los sobre altres èpoques, transcendir el seu context immediat i contemplar-los des d'una reflexió transtemporal allisonadora. Aquesta és una de les preocupacions centrals del present text: l'educació del jovent en el sentit de la història, en la dimensió històrica de la realitat social. L'anàlisi del discurs periodístic ens serà molt útil per a aquesta comesa.

* Aquest treball s'ha realitzat en el marc del projecte de recerca UJI-Fundació Bancaixa P11B2011-53 i del P. I. del Ministerio de Ciencia e Innovación FFI2010-18514.

El discurs periodístic, en efecte, ha experimentat en els darrers anys transformacions notables ja que es recontextualitza contínuament en funció d'unes mutacions sociològiques i tecnològiques que modifiquen de manera substancial les condicions de la comunicació social i, en conseqüència, els continguts, les estructures textuais i les convencions expressives d'aquest discurs. La voga dels *blogs*, per exemple, ha propiciat maneres diferents de comunicar-se que reconfiguren la concepció del discurs periodístic, de la professió corresponent, del grau de subjectivitat en la presentació dels fets, dels usos estilístics, de les possibilitats d'interacció i de les expectatives i les rutines interpretatives dels lectors. En un panorama més ampli, el de la cultura digital en conjunt, els analistes han parlat d'una *tercera fase* —successora de la primera fase d'escriptura manual i de la segona, corresponent a la galàxia Gutenberg— que desestabilitza en la nostra societat la concepció tradicional del coneixement, del comportament i de l'educació. Raffaella Simone (2012: 26) la caracteritza així: «La Terza Fase comença con *l'avvento dell'informatica e della telematica* ma trionfa con *l'avvento della rete e dei gadget* connessi a essa». La naturalesa d'objectes com són el televisor, l'ordinador o el telèfon —les diverses pantalles que poblen la quotidianitat d'avui— es transforma radicalment en connectar-se aquests a la xarxa, que és el gran símbol del nostre temps. El periodisme, òbviament, no podia romandre al marge d'aquest sotragueig.

Això comporta l'emergència de nous hàbits i noves funcions socials i l'activació de noves capacitats comunicatives i intel·lectuals. També comporta, però, l'anquilosament d'altres funcions cognitives i comunicatives que tenen un paper cabdal en l'horitzó educatiu. Plató s'ho plantejava en uns termes comparables a l'hora d'escenificar la polèmica dels déus sobre els avantatges i els desavantatges de la invenció de l'escriptura: unes capacitats emergeixen i altres potencialitats s'adormen. *C'est la vie*, és clar. Però l'ull despert no pot defugir la pràctica d'una crítica racional sense prejudicis.

Un corol·lari immediat d'aquestes transformacions apunta a una reconfiguració de l'ecosistema de la lectoescriptura i del seu ensenyament: els hàbits lectors, els suports físics del text escrit, la concepció mateixa de l'acte de llegir, el qual, per a les generacions crescudes en la *mediasfera*, adopta uns paràmetres diferents que l'educador no pot ignorar (Simone 2012: cap. 5). La modificació d'aquests paràmetres té unes conseqüències particularment notables quan es tracta d'educar en la lectura reflexiva, analítica, crítica, bé sigui d'un text literari o d'alguna altra modalitat de discurs social com és el cas del periodístic (Salvador 2012: cap. 16).

En efecte, els joves transeünts de les nostres aules d'ensenyament mitjà tenen al seu abast una potencialitat immensa d'accés ràpid a la informació (incloses les imatges visuals i els registres sonors) i disposen, entre altres

avantatges, de possibilitats d'interacció virtual per a realitzar tasques d'aprenentatge cooperatiu amb altres companys. No són beneficis menyspreables, certament. En l'altre plateret de la balança, però, hi ha un cert empobriment del lèxic i de les convencions del llenguatge escrit, a causa del predomini de la cultura audiovisual. Hi ha, també, una minva de la capacitat de concentració lectora sobre un text (ni que aquest sigui d'extensió no superior a una pàgina o a una pantalla d'ordinador), com a conseqüència d'un hàbit de navegar transversalment per la via dels *links* entre textos i entre temes diversos. En definitiva, podríem dir que la cultura de la *hipertextualitat*, és a dir, les opcions d'accés al text per vies diverses i la facilitat de sortir-ne per punts diferents cap a uns altres textos o imatges, limita la disposició a resseguir disciplinadament el fil conductor d'un producte textual que correspon, en el seu programa de lectura, a l'essencial linealitat del signe lingüístic. Encara caldria considerar un altre vector dels nous paràmetres: la compulsivitat de l'*up-date*, una desaforada impacència per l'actualització de les dades contra l'amenaça incessant del fantasma de la caducitat. Això comporta una exigència de velocitat perceptiva que refusa la lentitud reclamada pel text i dificulta la lectura reposada i la reflexió.

El professor (/a) de llengua —que al capdavant no pot dimitir de la seua funció educadora en un sentit global— ha de plantejar-se seriosament aquest paisatge i topografiar-lo amb cura si vol contribuir a l'aprenentatge, no sols de les estructures lexicogramaticals de la llengua, sinó també d'estratègies interpretatives de més ampli abast i, en definitiva, caminar cap a la meta d'una educació crítica del jovent per mitjà d'un ensinistrament en la lectura reflexiva. Xavier Laborda (2012: 146) ho expressa així:

«Nuestro privilegio, nuestra oportunidad, es que somos destinatarios y emisores de información pública. Y estamos comprometidos con el oficio de leer. Nuestra tarea es interpretar de modo crítico y creativo. En contra tenemos muchos efectos de la época, que se conocen como espectáculo, campaña estridente, espejismo y confusión. Pero la ocupación de leer crítica y creativamente nos devuelve al espíritu de la Ilustración, con su proyecto de progreso social y de emancipación personal».

Daniel Cassany (2012) ha explicat amb precisió, des del punt de vista dels nous estudis sobre les *literacitats* d'avui, la complexitat del procés de lectura per als aprenents d'una segona llengua, on l'experiència prèvia de l'aprenent s'ha de tenir en compte, ja que aquesta varia en funció de la llengua primera dels lectors, la situació històrica i geogràfica o les institucions on es realitza la pràctica de la lectura (en el marc de l'ensenyament, per exemple). Òbviament, les noves generacions parteixen d'unes experiències pròpies, que són condicionades per la seva literacitat tecnològica i mediàtica, entre altres aspectes.

Certament, es tracta d'un moviment doble i complementari: d'una banda, l'examen atent del nou escenari on s'ha de programar l'ensinistrament lector d'uns joves i adolescents immersos en la mediasfera, com a constatació realista del context on s'ha d'operar; d'una altra, l'objectiu irrenunciable —ni que sigui de vegades contra corrent— d'educar en les estratègies interpretatives del discurs i fer-ho amb una indefugible dimensió crítica. En aquesta tasca, el discurs periodístic ofereix unes potencialitats analítiques i didàctiques molt considerables.

Una primera qüestió a plantejar és la vigència del discurs periodístic com a objecte d'estudi i material didàcticament aprofitable malgrat els canvis experimentats en el context de l'esmentada tercera fase. És indiscutible que el periodisme constitueix una institució decisiva en la història de la societat occidental, com a praxi informativa i comunicativa, com a parcel·la altament representativa del *discurs social* (Angenot 2010), com a instància modeladora d'opinió i com a activador del circuit cultural en diverses àrees d'aquest. En aquest sentit, el periodisme mereix el respecte i l'atenció dels agents educatius, ni que sigui només pel seu paper cabdal en el desenvolupament de les societats. Ben mirat, com diu Stuart Adam, per als educadors el periodisme ha de ser conceptualitzat com un capítol més de l'expressió humana, una pràctica comunicativa que permet retratar i comprendre el dia a dia de cada context històric:

«Of importance to the educator is the way in which each element of journalism is articulated to a wider landscape of human expression. (...) So journalism can be articulated to territories of reflection and practice that mark other academic disciplines. In other words, the points of contact with the academic culture can be guided by a broadened and enriched concept of journalism in which it is seen not as a bureaucratic function but as a form of expression through which we draw portraits of and seek to understand the here and now» (Adam 2010: 634).

A més, el periodisme no és avui un fenomen obsolet, malgrat les transformacions suara assenyalades, sinó que viu vides diferents i paral·leles en el nou context de la mediasfera. Li és més aplicable la metàfora del reciclatge que la de data de caducitat. Al periodisme escrit i imprès es van afegir fa anys el radiofònic, el televisiu i més tard el que es transmet per plataformes virtuals en forma de versions digitals de diaris i revistes o bé en forma de blogs. Tot això, que és una constatació inobviable i es vincula a nous mitjans de producció i de recepció/interacció, no invalida, si més no fins ara mateix, el valor del periodisme clàssic com a prototipus, ni tan sols impedeix la coexistència actual del periodisme de paper amb les altres modalitats. *Vilaweb*, per exemple, que té ja més de tres lustres d'existència, és un fenomen digital potentíssim amb un disseny comunicatiu propi que ha ampliat les funcions del periodisme tradicional, però en molts aspectes textuais no s'allunya —o no tant com podria pensar-se— dels models clàs-

sics periodístics. Certament podem apreciar encara un corrent subterrani que alimenta totes aquestes modalitats de periodisme que acabo d'esmentar. És per això que em centraré ací en l'estudi de textos d'aquest prototipus periodístic. Però, en segon lloc, la tria es deu també a motius d'ordre pràctic. De fet, com a material didàctic, el periodisme de paper és molt fàcilment manejable i el seu aprofitament a l'aula no exigeix gaires mitjans tecnològics. Ultra això, la seva durabilitat en l'arxiu discursiu resulta més garantida.

És clar que les distintes modalitats electròniques, com també el periodisme audiovisual, no tenen per què ser excloses o desestimades quan vingui, però el periodisme de paper (que també es pot consultar en les versions digitals) continua sent una praxi sociocomunicativa molt rellevant. En conclusió, un periòdic —i de manera prototípica un periòdic de paper— és un venerable artefacte històric que, a més, conserva vigència actual i conjumina en la seva maquinària discursiva una multiplicitat d'estrats com a objecte cultural: «A newspaper is more than its news section. Readers' perceptions of the social world are determined by the complete, interconnected content, style, and form of a paper» (Broersma 2010).

2 EL LLENGUATGE I LA IMATGE EN ELS GÈNERES PERIODÍSTICS

Cal precisar, d'antuvi, que un diari (o un setmanari) consisteix en un *macrogènere* (Eggin / Martin 2003), entès com a gènere discursiu integrat per seqüències de textos que, en cada número concret, corresponen a gèneres diversos (editorial, articles d'opinió, reportatges, entrevistes, cròniques, crítica cultural, cartellera, etc.). Dit d'una altra manera: un periòdic és un contenidor poligenèric de textos que pertanyen a l'esfera del discurs periodístic. En aquest sentit, es tracta d'un mostrari útil per a l'ensenyament pràctic del concepte de gènere discursiu, dels diferents contractes comunicatius que corresponen, per exemple, a una notícia, una columna, una necrològica o una secció d'horòscops. És instructiu fer observar com en un sol exemplar periodístic conviuen juxtaposades mostres de gèneres diferents, que tanmateix el lector fàcilment identifica i interpreta en funció de les expectatives pròpies de cada categoria, a fi de llegir una esquila com a esquila i no com a acudit o com a anunci publicitari, o un reportatge com una narració de fets reals convenientment adobats per suscitar l'interès lector, però no pas com un relat de ficció —tot i que, certament, el reportatge i d'altra banda la novel·la o el conte no deixen de compartir certes tècniques expressives i fins i tot poden trobar-se productes mixtos (Chillón 1993). Factors com són l'extensió, la maquetació o la disposició en les distintes seccions (i fins i tot a vegades un paratext com pot ser «Reportatge», «Crònica», «Editorial», etc.) contribueixen a aquesta identificació del

gènere que és una de les condicions prèvies per a una interpretació adequada del propòsit comunicatiu del text. La reflexió sobre les diferents convencions que són pròpies de cada gènere i la consideració d'aquesta cohabitació de textos de caràcter diferent en un sol producte imprès (com també, és cert, s'esdevé en un blog) són operacions rendibles des del punt de vista dels interessos didàctics.

També hi ha elements que són comuns a la generalitat dels textos periodístics o almenys a la major part d'aquests. Així, per exemple, si bé és cert que cada un dels gèneres existents delimita un ventall de registres adequats (en el lèxic més o menys culte o col·loquial, la sintaxi generosa o sincopada, el tipus i la freqüència d'unitats fraseològiques, la conveniència d'ús de certs recursos retòrics, etc.), també és innegable que el conjunt del discurs periodístic comparteix algunes tendències, com és ara l'ús d'un vocabulari actual, poc amic d'arcaïsmes i, en canvi, amb certa proclivitat al neologisme (Observatori de Neologia 1998). No és d'estranyar això si pensem que el periodisme és fonamentalment una eina per a comprendre l'ara i l'ací del món en què es produeix i circula, íntimament lligat al temps present. A cada un dels successius presents, més exactament.

En aquest sentit, l'examen d'exemplars periodístics no deixa de ser una mena d'excursió al laboratori neològic de la llengua, que és un clar indicatiu de les preferències temàtiques i expressives de l'imaginari col·lectiu de la nostra societat actual, com es pot comprovar en un escorcoll de determinats prefixos que poblen les pàgines dels diaris:

ciber- (*ciberespai*)
e- (*e-administració*)
tele- (*telepredicador*)
euro- (*euroescèptics*)
eco- (*ecotaxes*)
neo- (*neocatecumenal*)
info- (*infografia*)

També la siglació o altres recursos lèxics innovadors del llenguatge d'avui hi poden ser exemplificats amb profit didàctic, tot observant els mecanismes de generació formal de mots, i així mateix els biaixos que pren el significat lèxic en la producció d'accepcions noves o en associacions combinatòries fortament connotatives, tant en sentit positiu (*eufòric*) com negatiu (*disfòric*).

ONG (oenegè, organització no governamental)
SIDA (síndrome d'immunodeficiència adquirida)
(punt).com
giga

bloc (en l'accepció de *blog*)
okupa
monclovita
traçabilitat (sistema per a recuperar la informació sobre la trajectòria d'un producte concret, en especial de tipus alimentari)
contraprogramació
retallades
redimensionar
sostenibilitat
ecologia
sobiranista (partidari de la independència nacional)
blaverisme (anticatalanisme al País Valencià)
mileurista
indignats
sociovergència (idea de coalició entre socialistes i convergents)

No és escàs tampoc l'interès que susciten certes unitats fraseològiques i *col·locacions* (sovint amb una dimensió metafòrica i algunes vegades amb una coloració eufemística) vinculades a la semiosi social de la nostra època, tot i que moltes no són noves de trinca sinó que tenen una llarga trajectòria en els usos discursius. El coneixement d'aquestes expressions, del seu significat i de les condicions pragmàtiques en què s'utilitzen, és un capítol que l'educació en el discurs no pot menystenir i sobre el qual tornarem en parlar dels titulars:

efecte X (p. ex.: *efecte Zapatero*, *efecte tango*...)
foc amic (danys causats per pretesos amic o aliats, en la guerra, però també en negocis o altres afers)
mans netes (comportament públic exempt de corrupció)
tolerància zero
embrutar-se les mans (amb un afer compromès)
tancar l'aixeta (dels diners)
passar factura
amb l'aigua al coll
tenir la paella pel mànec
gola pregona (informant confidencial de la premsa)
operació sortida (d'un conflicte bèl·lic o d'una entitat financera)
violència de gènere
full de ruta (per a resoldre una situació internacional conflictiva)
pirateria informàtica
memòria històrica
prima de risc
geometria variable (en el parlament)

tirar la casa per la finestra
fer la puta i la Ramoneta (jugar a dues bandes segons convé)
ficar la mà a la bossa (robar des de dins d'un negoci)
assignatura pendent
fer l'ull gros (mirar cap a una altra banda, no volent veure alguna realitat emprenyadora)

Les expressions d'aquesta mena fan part de la imatgeria verbal de la premsa i d'altres discursos d'avui, però es complementen amb les imatges de tipus plàstic o visual, que la tecnologia moderna permet reproduir amb més comoditat. Una qüestió a tractar és la modesta *multimodalitat* dels diaris (menys modesta en el cas dels setmanaris), que com més va més empen la quadricromia però que, òbviament, no poden competir en aquest aspecte amb els mitjans digitals. Tanmateix, les il·lustracions —majoritàriament fotogràfiques, amb peu de foto o sense— són un complement gairebé imprescindible de moltes notícies i, més encara, de reportatges i entrevistes. Avui es parla habitualment d'*infografia* per a referir-se al conjunt d'elements gràfics (des de la tipografia fins als dibuixos o a les fotografies) que contribueixen a vehicular informació en els textos escrits. Especialment rellevant és la infografia de premsa, que Valero Sancho (2001: 21), en un documentat estudi del tema, defineix com

«una aportación informativa, realizada con elementos icónicos y tipográficos, que permite o facilita la comprensión de los acontecimientos, acciones o cosas de actualidad o algunos de sus aspectos más significativos, y acompaña o sustituye al texto informativo».

Així, per exemple, la fotografia del rei d'Espanya amb crosses va ser un complement gràfic habitual de les notícies del 2012 sobre les seves mostres de penediment per l'afer desfermat quan va ser descobert *in fraganti* en una cacera d'elefants a l'Àfrica acompanyat de la seva amant (vegeu la Figura 1 a l'apèndix I). O la cara compungida i la gestualitat corporal que mostra el President del Tribunal Suprem, que va dimitir aquell mateix any per un lamentable escàndol on es combinaven factors de tarannà divers (Figura 2). La imatge del monarca invàlid i pensarós o la del president amb gest d'averkonyiment i derrota transmeten molta informació que complementa la del text escrit i produeixen un impacte emocional en els lector.

En altres àmbits, com ara la publicitat o els acudits gràfics, la imatge no és un mer complement il·lustratiu, sinó més aviat el centre del discurs, com veiem en la Figura 3, on la representació gràfica del rescat de la Unió Europea als bancs espanyols té més pes específic que el joc eufemístic del missatge verbal. O en la Figura 4, on l'escena de l'alcaldeessa de València Rita Barberà i el saqueig de l'erari públic només duu el text verbal que designa l'empresa defraudada: «EMARSA. Depuradora de Pinedo».

Naturalment, el cotext del periòdic —i més en general les notícies que havien circulat en els diversos mitjans durant els dies previs— són factors clau que permeten una interpretació adequada i coherent de la imatge i dels escassos materials lingüístics que l'acompanyen, tant en un cas com en l'altre. El fet que el banquer aparegui «pescat» amb el ganxo d'una maroma salvadora és part del contingut nocional o fins i tot narratiu de la vinyeta de la Figura 3, mentre que el detall de la marca de la bossa de l'alcaldeessa remet a una acusació d'obsequis interessats per part de trames de corrupció. Tots aquests continguts, d'altra banda, poden ser formulats verbalment (i aquest seria un possible exercici d'interpretació i de composició escrita per part dels alumnes), tot i que periodísticament perdrien així una part de la gràcia sintètica dels dibuixos al·lusius. Caldria afegir, encara, que les il·lustracions gràfiques corresponen a un cert estereotip, com ara la figura dels banquers rics amb la bossa del botí a la mà, o la del lladres amb el sac al llom (però vestits de rics, amb copalta inclosa, com el banquer de la Figura 3). Es tracta, doncs, d'una iconografia que ha d'interpretar-se, d'un costat, a la llum dels esdeveniments relatats aquells dies a la premsa i, de l'altre, tenint present el codi convencional dels *còmics* i les vinyetes humorístiques, que marca visualment la idea de bossa plena de diners o l'estatus social dels personatges a partir de la seva indumentària.

3 ELS TITULARS

Els titulars —amb tota la seva família de rètols paratextuals com són l'avantítol, el títol pròpiament dit, el subtítol, els intertítols o fins tot l'entradeta inicial del text, entre altres (vegeu la il·lustració de la Figura 5)— són marques eficaces per a guiar la lectura del text periodístic i determinen visualment la identificació d'un periòdic com a tal per mitjà de la *mise en page*. Entre els diversos segments de la titulació es reparteixen unes pistes informatives que senyalitzen el contingut del text i de les seves parts. Certament, la lectura d'un exemplar del *macrogènere publicació periodística*, que es caracteritza per ser una lectura funcional i generalment apressada, demanda una sèrie de marques senyalitzadores que permetin —tal com és útil per a l'explorador un mapa del territori— seleccionar la informació o els comentaris que interessin a cada lector i traçar uns itineraris de recepció/interpretació.

Aquest aparat de titulació varia, òbviamment, segons els gèneres, les seccions i els estils dels diferents periòdics, però comparteix com a tret comú la virtualitat operativa de sintetitzar i orientar. La familiarització dels alumnes amb aquest sistema de senyalització és cabdal per a l'educació de la seva habilitat en la interpretació —i, arribat el cas, en la producció— de textos escrits.

És clar que l'element prototípic i estel·lar del conjunt és el títol, el més destacat tipogràficament i el que permet més possibilitats de lluïment professional, tot i que sovint els avantítols i/o subtítols són imprescindibles per a interpretar-ne la referència. I sabem que en aquests aspectes el periodisme digital segueix amb docilitat unes pautes similars. En efecte, els títols periodístics han de ser sintètics, concisos, fins i tot sincopats (presenten sovint el·lipsi de verbs o pronoms), però alhora ofereixen una elaboració retòrica considerable, com a reclam al servei de la publicació dels textos que introdueixen i a la lectura dels quals inviten.

S'ha dit sovint que els titulars són el rostre dels textos (i per tant que actuen com a espill de l'ànima segons la dita tradicional), emeten senyals, aclucaments d'ull, contribueixen amb les seves maniobres verbals a bastir una escenografia de l'espectacle informatiu. Per a alguns estudiosos, això es percep en especial pel que fa als reportatges (López Hidalgo 2001), però també és ben palès en altres gèneres com ara la columna —on solen ser particularment sintètics, el·líptics o sobris en temporalitat verbal i sovint reduïts a un sintagma nominal— i, no cal dir-ho, en les notícies, primerísimament en les de temàtica esportiva i política. Naturalment, quan ocupen la primera plana, que és l'aparador del periòdic, totes aquestes funcions retòriques es potencien al màxim, sovint amb el recolzament de les il·lustracions gràfiques.

Si bé es mira, els títols, malgrat ser l'ham dels textos que retolen i per tant una part del sentit i de l'escenografia d'aquests, admeten també una lectura com a microtextos dotats de certa autonomia. En aquest aspecte podem emparentar-los amb altres menes de microtextos com són els proverbis, que tant poden constituir unitats semàntiques exemptes (i repertoriables en reculls paremiològics) com poden, altres vegades, ser un empelt de sentenciositat popular en la semiosi interna d'un text (per exemple, com a anècdota inicial, com a citació o com a contundent punt final de contundent rodonor). Més encara: en tant que microtextos autònoms, funcionen de manera comparable als eslògans publicitaris, els aforismes o fins i tot els missatges de *twitter*. La seva brevetat i l'enginy que de vegades exhibeixen els fan candidats adients per a una anàlisi a l'aula on se'n valori la capacitat de síntesi i l'enginy esmerçat.

Els títols són manta volta molt elaborats formalment i/o semànticament, amb ajut de recursos retòrics de tota mena, que van de la hipèrbole a la personificació o al *joc de mots* (com ara «el bus de l'abús» o «Bankia pública»). S'ha insistit prou en la seva tendència a l'ús metafòric, i a més en el fet que aquestes metàfores són representatives de les inèrcies de pensament d'una col·lectivitat: els estereotips que la comunitat de lectors assumeix. Així, per a Elvira Teruel (1997: 173), autora que aporta molts exemples d'aquest fenomen, es podria, «mitjançant una anàlisi de la metàfora

dels titulars informatius, dibuixar el mosaic ideològic i informatiu de la nostra societat». (S'hi pot afegir: i també de les inèrcies ideològiques del públic lector d'un mitjà de premsa concret).

Per aquest cantó, és més productiu l'examen de les metàfores rutinàries o convencionalitzades, que no pas de les més llampants i originals. Moltes unitats fraseològiques i col·locacions contenen una dimensió metafòrica rutinitzada que circula en el discurs social com un automatisme expressiu. Aquesta és una línia de recerca que s'ha desenvolupat força en els darrers anys (Glucksberg 2001; Salvador 2006; Salvador 2011). Les unitats fraseològiques i col·locacions que hem citat abans són una petita mostra d'aquest mecanisme que sovinteja en el discurs periodístic i que sol associar-se a uns contextos concrets («prima de risc», «memòria històrica» o «violència de gènere»), així com altres que podríem afegir aquí: per exemple, «jutge estrella», vinculat a un personatge com Baltasar Garzón; «línia vermella» que no es pot travessar, com ara l'ús de les armes químiques; «danys col·laterals» com són, si en desfem l'eufemisme, les víctimes civils i innocents d'una acció bèl·lica...

Ara bé, en els titulars aquests usos de la fraseologia es carreguen freqüentment d'una tensió expressiva particular, com correspon a uns enunciat amb propòsit de colpir la sensibilitat del lector i excitar-ne la imaginació. Al capdavall, aquests microtextos constitueixen el que s'anomena *display texts*, exhibicions verbals semblants a les del discurs poètic o el publicitari. El procediment pot ser un lleu canvi en la forma convencional de la unitat, com ara en aquests exemples citats per Elvira Teruel: «qui nou any passa ordinador empeny» (per la velocitat dels canvis tecnològics); o «Et deixo, amor, el vot com a penyora», que contrafà el títol d'una cèlebre obra de Carme Riera. Un procediment similar és el que se segueix en aquest exemple, on tota la càrrega connotativa del film de Berlanga «Benvingut, Mr. Marshall» s'aplica aquí a un nom xinès, amb referència de la nodrida irrupció de botiguers xinesos en les nostres ciutats:

Benvingut, Mister Li (El Temps, 27/09/2011)

Altres vegades el recurs distorsionador no rau en un canvi de l'expressió feta sinó en una recontextualització sorprenent d'aquesta, que apareix on no se l'esperava:

El PP salta a l'arena per combatre l'independentisme (Ara, 14/04/2012)

En efecte, el fet que qui salta a l'arena de combat no sigui una persona sinó un partit i que el contrincant sigui una aspiració social, trenca l'esquema preconcebut de l'acció física i incrementa l'efecte metafòric de saltar a l'arena com a decisió de intervenir en un combat o en un debat. Un

mecanisme expressiu semblant, el trobem quan la imatge de caure fulminat s'aplica a l'eliminació d'un dels jugadors en una competició esportiva:

Nadal cau fulminat pels «aces» del desconegut Rosol (El Periódico, 29/06/2012)

Si la taca d'oli funciona en el parlar col·loquial com a imatge metafòrica d'un capteniment socialment encomanadís, un procés de progressió poc visible però inaturable, en aquest titular la imatge es juxtaposa a les idees de país i de sobiranisme:

Una taca d'oli sobiranista que ha impregnat mig país (Ara, 07/04/2011)

En altres ocasions es tracta d'una col·locació com és «la llarga marxa», que històricament s'ha vinculat a travessies del desert i a expedicions massives que acabaven canviant la història (la llarga marxa de Mao per la Xina). Però en l'exemple següent l'expressió no indica cap desplaçament geogràfic, sinó tan sols un punt d'origen tan casolà com és el moble al·ludit. És clar que l'armari, probablement per calc semàntic de l'anglès *closet* (relacionat amb la idea de clos, tancat, i també amb el referent més o menys tabú del *water closet*), assoleix aquí el sentit metafòric de comportament socialment reprimat i autocensurat, en especial l'homosexualitat. Efectivament, el titular retola una notícia sobre les manifestacions reivindicatives de gais i lesbianes:

La llarga marxa des de l'armari (Ara, 28/06/2012)

Un altre exemple d'aquest grinyolament produït entre les peces del títol és el de la idea de «tocar fons», que literalment s'aplica a un cos que s'enfonsa en un líquid i, de manera convencionalment metafòrica, a un procés de davallada que té un límit inferior, però que ara va referit a una institució com és la monarquia borbònica, esquitxada per nombrosos escàndols. Vet aquí un procediment que ens presenta la institució monàrquica com un procés de davallada o de deteriorament:

Ha tocat fons, la monarquia? (Ara, 14/04/2012)

Cal observar aquí que l'enunciat del títol és interrogatiu i que el subtítol matisa la idea amb l'ajut d'una construcció concessiva: «Tot i el desprestigi reial, la institució continua blindada». És clar que els diversos segments de l'aparat del titular poden ser complements necessaris per a la interpretació d'aquest, com ara en el cas següent, on l'estranyesa que pot provocar la substitució d'una mesura de distància física per una quantitat de diners (i de la meta física per una meta abstracta) és explicada en un

avantítol en lletra de cos menor —que previsiblement es llegirà després d’haver llegit el títol:

Quatre estudiants, campions d’Espanya de robòtica, no tenen diners per anar a la final mundial.

A 9.000EUROS DE L’EXIT (La Vanguardia, 19/03/2012)

D’altra banda, els títols contenen moltes vegades referències a enunciats de personatges públics, reproduïts en estil directe (com a citació literal) o indirecte, o bé relatats i interpretats per la mà de l’autor dels titulars. Aquesta darrera opció és la que el següent títol exemplifica, i on les paraules del rei són qualificades com a *advertència* de futur («alerta»):

El rei alerta que caldran més sacrificis (Ara, 29/09/2011)

De fet, no ens pot estranyar que bona part dels continguts de les notícies siguin declaracions verbals, ja que les expressions de personatges públics en contextos més o menys institucionals tenen un valor *performatiu*, és a dir, constitueixen actes que es realitzen mitjançant paraules. Parlant (o escrivint, és clar) es poden *dir* coses, i aquest dir és una acció verbal que pot tenir conseqüències tan reals com ara declarar una guerra o indultar uns individus condemnats. Un eslògan actual d’un mitjà radiofònic espanyol organitza així aquesta xarxa conceptual: «Ellos hablan y nosotros te contamos lo que dicen». Com és evident, es pot *contar* el que diuen, perquè aquest *dir* és un acte susceptible de ser narrat.

També es dona el cas, com hem vist, que els actes de parla dels protagonistes de la notícia es reproduïxin, bé de manera indirecta bé amb una pretesa literalitat (que sovint no és exacta però que crea la il·lusió de presentació immediata de la realitat), com en aquest titular, que ofereix en les paraules citades d’un editor una mostra d’un dels tipus més clàssics de construcció metafòrica (*A és com un X sense/amb Y*), tal com apareix, per exemple, en molts aforismes:

Un agent literari és com un psiquiatre sense títol (Ara, 29/06/2012)

Fins i tot hi ha la possibilitat de reproduir indirectament (en estil indirecte) les paraules d’altri però inserint-hi un retall de citació literal, en aquest cas una expressió col·loquial amb sentit metafòric, procediment que deixa traspuar el to del discurs original i que confereix a l’enunciat un toc de verisme molt gràfic:

Ryanair diu que no sap si els representants del Govern català «estan vius o morts» (Diari de Girona, 06/10/2011)

Una mostra de l’enginy a què tendeixen alguns titulars és el de la notícia de la «mala salut» del govern grec en un dels punts més calents de la

crisi econòmica del país. L'autor del titular destaca en el títol una afirmació que es tendeix a llegir metafòricament, en la línia d'expressions que parlen d'episodis clínics però que remetent a situacions econòmiques gravíssimes. Tanmateix, aquí els subtítols desfan l'equívoc i aclareixen que el seu sentit és literal:

EL GOVERN GREC, A URGÈNCIES

El nou ministre de Finances i president del Banc Nacional, Vassilis Rapanos, és ingressat a l'hospital després d'un defalliment. El primer ministre, Antonis Samaràs, serà operat aquest dissabte per un despreniment de retina (Punt Diari-Avui, 22/06/2012)

En canvi, en el titular de primera pàgina, a tota plana, que mostra la Figura 6, el concís títol, acompanyat d'una imatge il·lustrativa de l'alarma mediàtica creada per la situació econòmica, té indubtablement un sentit metafòric, que remet a la peremptorietat d'una assistència econòmica a la banca espanyola:

Respiració assistida (El Periódico, 30 /06/2012)

En resum, podem dir que els titulars troben dos principals aliats en la seva tasca de dinamitzar el discurs i seduir els lectors. D'un costat hi ha els procediments metafòrics, que s'acompanyen sovint d'altres figures retòriques. De l'altre, hi ha una pràctica més pròpiament discursiva, que consisteix a donar gruix enunciatiu als titulars tot enriquint-ne el component dialògic i fent que hi ressonin veus diferents. Alguns dels exemples suara citats apliquen aquesta tècnica, com ara quan deixen traslluir el to del discurs d'altri («Ryanair diu que no sap si els representants del Govern català 'estan vius o morts'»), o bé quan fan que es reconegui una expressió feta («saltar a l'arena», «tocar fons», «Benvingut Mr. Marshall»...) per a superposar-hi un missatge nou i sorprenent com els que hem examinat suara. Aquestes marques de dialogisme *espesseixen* l'enunciació i funcionen a tall d'aclucament d'ull al lector per establir-hi una certa complicitat juganera (Leroy 2005).

Deixem ara la presentació de les possibilitats didàctiques i educatives de l'examen dels titulars, que tan fructífera pot ser a classe, i passem a la presentació d'un exemple d'anàlisi d'un text que correspon al gènere d'opinió anomenat *columna*.

4 LA COLUMNA D'OPINIÓ

La columna, com a tipus d'article d'opinió, és l'extrem de l'individualisme periodístic, que es diferencia de l'editorial —opinió col·legiada del mitjà— i d'altres gèneres més compromesos amb el relat de la realitat immediata —notícia, crònica o reportatge, tot i que amb aquest

darrer té en comú una notable porositat a les tècniques de l'expressió literària. És un gènere que s'allunya clarament de les manifestacions del modern *infoentreteniment*, en el sentit que es despulla d'elements espectaculars, excepte pel que fa a l'exhibició del propi *ethos* de l'autor, del seu tarannà i del seu punt de vista personal. També es distingeix amb facilitat de l'entrevista —aquest diàleg asimètric on l'entrevistador dirigeix la funció i l'entrevistat n'és protagonista. I no pas perquè no s'hi amagui una conversa, que larvadament hi batega. Però aquesta és una conversa interior, una autodeliberació que s'endinsa en l'àmbit de l'assaig, on l'autor reflexiona en veu alta davant els seus lectors, i ho fa amb les úniques restriccions de limitar-se a la temàtica i els interessos de l'agenda pública. Li cal, a més, complir el manament de *fer-se llegir*, és clar, per mitjà d'una imprescindible agilitat expressiva. Diríem que el columnista s'entrevista amb si mateix sobre la seva visió del món contemporani, de la vida social i d'una actualitat que no l'urgeix com al redactor de notícies. I ho fa amb periodicitat assídua. En el fons no deixa de ser un blog *avant la lettre* (tot i que menys interactiu, certament), emparentat amb el dietari doncs, que té la seva colla de seguidors —una parròquia fidelitzada a la lectura d'aquestes columnes, sí, però no obligada a l'aquiescència acrítica.

Una estudiosa del periodisme descriu així aquest mecanisme de complicitat:

«El lector ya le conoce, sabe sus juegos de lenguaje, adivina lo que le propondrá cada mañana, aunque luego el propio columnista se las ingenie para sorprenderle, combinando lo previsible con lo creativo, lo que el lector ya sabe del autor con lo que todavía ignora, relación que asegura la fidelidad del ciudadano que frecuenta esta o aquella columna de su periódico favorito» (Linares 2011: 115).

Ara em limitaré a presentar una columna periodística de Quim Monzó, publicada en castellà en el seu dia a *La Vanguardia* i posteriorment traduïda al català i inclosa, una dècada més tard, al seu recull *Esplendor i glòria de la Internacional Papanates*, editat per Quaderns Crema el 2010. El text complet, amb les línies numerades per a facilitar-hi les remissions, s'ha reproduït a l'apèndix II. El seu títol és «Les monedes marquen» i la seva extensió permet la reproducció en una sola pàgina (o pantalla de l'ordinador) com a unitat completa d'anàlisi. A partir d'aquest text, es proposaran algunes línies analítiques útils per a la seva aplicació en els nivells d'ensenyament mitjà.

En primer lloc, cal dir que, tant pel seu procés de producció i de *reproducció* (amb traducció inclosa) com per les seves característiques, el text, així com bona part de les columnes, se situa a cavall entre el discurs periodístic i l'assaig literari. Antoni Mestre, en un excel·lent estudi de l'obra periodística Quim Monzó, fa aquesta consideració general sobre l'hibridisme del gènere:

«És interessant la relació de l'article d'opinió amb l'assaig, ja que tots dos gèneres comparteixen una prosa didàctica que especula amb idees, renunciant a l'erudició i la citació puntual, caracteritzats per la pretensió de claredat i bellesa i on el punt de vista de l'autor és força rellevant. En canvi, l'assaig escapa a l'oportunitat i l'imperatiu de la concisió; l'article és un "microassaig actual"» (Maestre 2006: 49).

Ara bé, fins i tot aquesta darrera diferència es neutralitza quan l'assaig, fragmentari i fragmentable per naturalesa, consisteix en un aplec de columnes en forma de llibre.

En el discurs periodístic escrit, inclosos els gèneres informatius, els trets d'oralitat col·loquial són freqüents, amb un valor que oscil·la entre la caracterització estilística del tipus de discurs i l'estratègia retòrica que la comunicació exigeix a cada cas (Vellón 2011; Salvador 2013). En la columna, aquest joc d'escriptura i conversacionalisme és encara més marcat, sobretot al servei d'un efecte de to de proximitat còmplice, de familiaritat d'anar per casa, que l'escriptor ha de mantenir amb la seva parròquia. D'antuvi, molts dels temps verbals que indiquen activitats o percepcions hi van en primera persona del plural (línies 1, 7, 13, 30), tot configurant un col·lectiu on s'inclouen autor i lectors en comunió d'experiència i que fins i tot fa aparèixer sovint explícitament les formes pronominals del *nosaltres* (l. 2, 5, 28). En un parell d'ocasions, la forma triada correspon a un *tu* d'aquells que es qualifiquen d'impersonals (l. 24) i que aquí es projecta sobre el ciutadà comú, és a dir, el columnista, els lectors, els amics i saludats: «quan llegies el títol interpretaves...» La utilització de comodins col·loquials, com ara en la frase «està bé que això sigui així» (l. 31-32), o bé d'expressions lèxiques informals com són «mamelluda» (l. 34) o «bloody mary» (l. 35), reforça el to conversacional, que afecta també alguna construcció verbal com és «¿Va del mòbil...» (l. 26) que sol·licita col·loquialment quin és el tema en qüestió. Tot plegat, aquests recursos contribueixen a configurar una escenografia que condiciona l'acte lectura del text i, sens dubte, de molts exemplars d'aquest gènere.

És clar que aquesta columna d'en Monzó pot aprofitar-se a l'aula per exemplificar altres fenòmens lingüístics relacionats amb la textualització (els connectors, les cadenes anafòriques, la distribució de la matèria semàntica en paràgrafs...), però em sembla preferible limitar-me a destacar allò que és més característic de l'article estudiat i fer-ne l'anàlisi que el text *demana*, sense projectar-hi una plantilla prefabricada de caselles analítiques, com es fa de vegades en comentaris de text que corresponen a pràctiques rutinàries d'ensenyament. Això sense negar que aquesta demanda del text ve filtrada per la percepció i la interpretació que l'analista en fa rere una lectura atenta. Es tracta, en última instància, d'una opció subjectiva, la validesa de la qual es comprovarà a partir de la productivitat didàctica i educativa que els resultats efectius de l'exercici demostrin (Salvador 2009).

En el cas d'aquest text, la proposta de nucli sobre el qual centraré el comentari és el maneig de la temporalitat històrica del tema tractat. A més, en un segon nivell pragmàtic referit a la recepció en l'àmbit de l'ensenyament, cal plantejar-nos l'actualitat efímera d'aquesta columna i les seves possibilitats de mantenir l'interès dels lectors adolescents al llarg del temps.

Si fem una ullada al text, trobem que els mots (lèxics o gramaticals) i les expressions que indiquen temporalitat en són molts: «ja» (l. 1), «els primers» (l. 1), «en aquests pocs dies» (l. 2-3), «nova» (l. 5), «des d'ara» (l. 6), «ara» (l. 17 i 26), «l'1 de març» (l. 7), «l'actual» (l.18), «l'ahir» (l.13), «quan» (l. 23). De fet, és un text esmaltat de referències temporals, de marques que remetent al moment de l'escriptura o de la publicació de la columna, poc després del canvi de la pesseta a la nova moneda europea (que es va produir el 1999), especialment en els dos primers paràgrafs. Hi ha, per tant, una actualitat, un present on s'ancora el discurs: l'*ara* de l'època immediatament posterior al canvi de moneda.

Però, a més d'aquests elements lexicogramaticals amb una dimensió *díctica*, que remet al present on s'ancora el discurs, hi ha una sèrie de peces lèxiques que apunten de manera específica cap a èpoques pretèrites: «temps passats» (l. 7), «fa segles» (l. 8), «maravedís» (l. 8), «doblons» (l. 8), «calesses» (l. 10), «tartanes» (l. 10), «lligacames» (l.10), «Shakespeare» (l. 33). El lèxic —primer aprofitament didàctic d'aquesta observació— arrossega sovint adherències a determinades etapes històriques, i per tant està marcat temporalment. Com ho estan també, però ara per relació amb l'època contemporània en sentit ampli, unes altres expressions: «(telèfon) mòbil» (l. 24), «americana i corbata» (l. 33), «bar» (l. 34), «totxo» (l. 34), «cambrera» (l. 34), «bloody mary» (l. 35) o bé l'últim mot de l'article: «euros» (l. 35). Convé subratllar que aquest darrer tipus de paraules es troba majoritàriament en la part final del text (on es palesa el contrast entre la referència al teatre de Shakespeare i les designacions de realitats actuals que apareixen en les adaptacions del clàssic), mentre que les del primer tipus es concentren quasi totes en el segon paràgraf, després d'un breu introit que descriu l'escenari de l'entrada en vigor de la nova moneda, com a lligam amb l'actualitat del fet noticiós —noticiós en el seu moment— del qual partirà la reflexió.

Hi ha, encara, un altra sèrie de peces lèxiques on s'explicita aquesta reflexió sobre el pas del temps. Així com el grup anterior era una sèrie de paraules que designaven generalment objectes vinculats a una època, bé sigui antiga o contemporània, ara són expressions de caràcter més nocional les que componen aquest darrer conjunt lèxic. Són expressions que donen cos a la idea de l'ancorament històric dels mots i de les coses i evoquen els desfasaments que el fenomen origina: «ruptura» (l. 7), «sonarà a antic» (l.

9), «època ja clausurada» (l. 9-10), «ancorada» (l. 11), «periran» (l. 13), «el pas del temps» (l. 15) o «fixa èpoques» (l. 20).

Al llarg del penúltim paràgraf s'estén la glossa d'una anècdota sobre la interpretació d'un llibre de Javier Cercas. Concretament el seu títol, on la paraula «mòbil», que a l'aparició del llibre, el 1987, es llegia habitualment com a sinònim de «motivació», tendiria a interpretar-se pocs anys més tard com a «telèfon mòbil», precisament l'aparell protagonista i emblemàtic de la mediasfera d'avui (bé que, si s'ha de dir tot, ara mateix hi ha un altre *gadget* emergent, el rellotge de polsera connectat a la xarxa). Malgrat que la descripció lexicogràfica és més complicada (vegeu les diverses accepcions recollides per DIEC), la dissèmia principal del mot i l'evolució de les preferències interpretatives d'aquest constitueixen un símptoma cridaner d'una certa mutació sociocultural.

Al capdavant, la columna de Monzó exposa amb habilitat retòrica el tema de les adherències històriques de les coses i dels mots amb què se'n parla. O, si voleu reformular-ho des d'una perspectiva d'història dels discursos, podem dir que les paraules són cartes marcades pels discursos on s'han utilitzat, pels papers que han hagut de representar en el joc comunicatiu al llarg dels segles: «Il s'agit en effet de mots porteurs des savoirs qu'ils ont acquis au fil des discours qu'ils ont traversés, des mots 'habités' au sens de Bakhtine» (Moirand 2007: 135). En efecte, les monedes *marquen* unes èpoques determinades —aquelles en què han circulat i els discursos, literaris o no, on els seus noms apareixien amb naturalitat. En termes de pragmàtica actual, es diu que van *indexades* o ancorades a uns contextos culturals determinats. I com les monedes, les altres coses que poblen el món social. Conclusió (que Monzó no explicita perquè convertiria en lliçó el que és un mer joc periodístic): el sentit històric és imprescindible per a una comprensió cabal del món d'avui. Des d'un punt de vista pedagògic això implica un compromís de l'escola, de l'aparat educatiu, en l'ensenyament sistemàtic de les estratègies interpretatives que possibiliten una lectura crítica dels textos periodístics (Moirand 2007: 156).

És clar, tornant als detalls del text, que molts alumnes actuals poden ignorar el que és un dobló, un maravedí, una calessa o l'accepció de «mòbil» com a motivació de les accions. I això de les pessetes —tot i que recentment ha tornat a fer-se imaginable el seu retorn— els resulta poc menys arcaic que les destrals de sílex paleolítiques. En definitiva, el periodisme —fins i tot aquestes columnes que es rescaten del flux de la quotidianitat efímera reconvertides en un producte bibliogràfic i si fa no fa literari— està estretament lligat a la notícia quotidiana. Ja se sap: *tempus fugit*, i les notícies envelleixen acceleradament i recalquen prompte en l'asil de l'oblit. Però si volem educar ciutadans més lliures que no tinguin com a únic horitzó la immediatesa de la seva època, peixos dins d'una peixera invisible per a ells,

seria convenient ensinistrar-los en la consideració d'altres perspectives, com són els viarans de la memòria històrica, que en definitiva alimenten la capacitat d'albirar maneres alternatives de concebre la vida. O de buscar-ne, a tota ultrança. El repte de l'educador és aquest: *fer pensables* uns mons alternatius que enriqueixin la imaginació, tant si són reals però passats com si són futurs i hipotètics. Més encara si són futurs improbables que la voluntat humana, contra corrent, pot intentar bastir en el disseny d'una utopia desitjada.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ADAM, G. STUART (2010): «Studying journalism: a civic and literary education». ALLAN, STUART (ed.) *The Routledge Companion to News and Journalism*. London/New York, Routledge, p. 627-636.
- ANGENOT, MARC (2010): *El discurso social. Los límites históricos de lo pensable y de lo decible*. Buenos Aires, Siglo XXI.
- BROERSMA, MARCEL (2010): «Journalism as Performative Discourse. The Importance of Form and Style in Journalism». RUPAR, VERICA (ed.), *Journalism and Meaning-making: Reading the Newspaper*. Cresskill, N.J., Hampton Press, p. 15-35.
- CASSANY, DANIEL (2012): «Foreign Language Reading from the Point of View of New Literacy Studies». ALDERETE-DÍEZ, PILAR et al. (ed.) *Translation, Technology and Autonomy in Language Teaching and Learning*. Nova York, Peter Lang, p. 11-36.
- CHILLÓN, LLUÍS-ALBERT (1993): *Literatura i periodisme. Literatura periodística i periodisme literari en el temps de la post-ficció*. València, PUV/UA/UJI.
- COWARD, ROS (2010): «Me, me, me: the rise and rise of autobiographical journalism». ALLAN, STUART (ed.) *The Routledge Companion to News and Journalism*. London/New York, Routledge, p. 234-244.
- EGGINS, SUZANNE / MARTIN, JAMES R. (2003): «El contexto como género. Una propuesta de lingüística funcional». *Revista Signos*, vol. 35, 54, p. 185-205.
- GLUCKSBERG, SAM (2001): *Understanding figurative Language. From metaphors to idioms*. Oxford, OUP.
- LABORDA, XAVIER (2012): *Lágrimas de cocodrilo. Análisis del discurso político*. Barcelona, UOC, 2012].
- LEROY, SARAH (2005): «Le détournement dans les titres de presse: un marquage dialogique?». BRÈS, JACQUES et al. (ed.): *Dialogisme et polyphonie*. Bruxelles, De Boeck, p. 201-214.
- LINARES, VIRGINIA (2011): «La columna periodística». SÁNCHEZ CALERO, MARÍA LUISA (ed.), *Géneros y discurso periodístico*. Madrid, Fragua, p. 103-131.
- LÓPEZ HIDALGO, ANTONIO (2001): *El Titular. Manual de titulación periodística*. Sevilla, Comunicación social.
- MAESTRE, ANTONI (2006): *Humor i persuasió: l'obra periodística de Quim Monzó*. Alacant, Departament de Filologia Catalana UA.

- MENDES, KAITLYNN, et al. (2010): «Young citizens and the news». ALLAN, STUART (ed.) *The Routledge Companion to News and Journalism*. London/New York, Routledge, p. 450-459.
- MOIRAND, SOPHIE (2007): *Les discours de la presse quotidienne. Observer, analyser, comprendre*. Paris, Presses Universitaires de France.
- OBSERVATORI DE NEOLOGIA (1998): *Diccionari de paraules noves. Neologismes recollits a la premsa*. Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- SALVADOR, VICENT (2006): «Engagueu el ventilador amb les mans ben netes: Fraseologia, metàfora i interdiscurs en la comunicació política». SALVADOR, VICENT / CLIMENT, LAIA (ed.): *El discurs prefabricat II. Fraseologia i comunicació social*. Castelló, UJI, p. 23-51.
- SALVADOR, VICENT (2009): «Virtualidades educativas del análisis textual». *Lenguaje y textos*, vol. 30, p. 19-33.
- SALVADOR, VICENT (2011): «Metaphor and style in Catalan». PAYRATÓ, LLUÍS / COTS, JOSEP M. (ed.): *The pragmatics of Catalan*. Berlin/Boston, De Gruyter Mouton, p. 309-330.
- SALVADOR, VICENT (2012): *Figures i esbossos. Estudis sobre literatura valenciana contemporània*, Alacant, Institut Alacantí de Cultura Juan Gil Albert.
- SALVADOR, VICENT (2013): «Estilística dels textos no literaris». PAYRATÓ, LLUÍS / NOGUÉ, NEUS (ed.): *Estil i estils. Teoria i aplicacions de l'estilística*. Barcelona, PPU, p. 17-50.
- SIMONE, RAFFAELE (2012): *Presi nella rete: la mente ai tempi del web*. Milano, Garzanti.
- VALERO SANCHO, JOSÉ LUIS (2001): *La infografía. Técnicas, análisis y usos periodísticos*. Barcelona, UPV/UJI/UV/UPF.
- VELLÓN, FRANCISCO JAVIER (2011): «El registro coloquial en el texto informativo: entre el estilo periodístico y la estrategia comunicativa». *Estudios sobre el lenguaje periodístico*, vol. 17 (2), p. 675-690.

APÈNDIX I

Figura 1. La Vanguardia, 19 d'abril de 2012.

Figura 2. La Vanguardia 10 de maig de 2012.

Figura 3. Imatge extreta d'El Temps número 1462 (19 de juny de 2012).

Figura 4. Imatge extreta d'El Temps número 1463 (26 de juny de 2012).

Figura 5. Il·lustració extreta del llibre de Montserrat Ferrer et al., *Notícies. Redacció i disseny de premsa*. València, Tàndem, 1999.

Figura 6. Primera plana d'*El Periódico*, 30 de juny de 2012.

APÈNDIX II

LES MONEDES MARQUEN (Quim Monzó, *Esplendor i glòria de la Internacional Papanates*. Barcelona, Quaderns Crema 2010, p. 15-16).

- 1 Ja tenim els primers euros a les mans. Els hem tocat, mirat, de prop i a contrallum, per
- 2 aprendre'ns tots els senyals que diuen que diferencien els bitllets bons dels falsos. En aquests
- 3 pocs dies ens hem acostumat més o menys al tacte, a la forma, al color: que les monedes d'un i
- 4 dos euros siguin bicolors i els cèntims no...

- 5 Una de les conseqüències de la irrupció de la nova moneda en les nostres vides és que, des
- 6 d'ara, als relats i les pel·lícules, les accions en què intervenen pessetes passen a denotar temps
- 7 passats. L'1 de març la ruptura serà definitiva. Passarà com quan llegim una història de fa segles
- 8 i els protagonistes parlen de maravedís o de doblons. Que algú doni cent trenta pessetes per una
- 9 barra de pa o set-centes per un whisky sonarà a antic, a una època ja clausurada, com les
- 10 calesses i les tartanes, o els senyors que duïen lligacames per subjectar-se els mitjons. Doncs les
- 11 pessetes ja fan que l'acció quedi ancorada, encara que la pel·lícula o la novel·la sigui només de
- 12 l'any passat.

- 13 Totes les coses periran però, quan les escrivim, no pensem que un dia denotaran l'ahir.
- 14 Avui, per exemple, moltes actituds telefòniques -en obres de teatre, pel·lícules o contes- denoten
- 15 el pas del temps. ¿Com pot en Tal trucar a en Tal Altre cada dia des de casa per assetjar-lo i
- 16 insultar-lo de manera anònima- sense que aquest en descobreixi el número gràcies a
- 17 l'identificador de trucades, tan habitual ara en segons quins models de telèfon? Amb l'actual
- 18 generalització de l'identificador de trucades, en Tal no hauria gosat mai trucar-li des de casa.
- 19 Com a mínim, se n'hauria anat a una cabina. Per no marxar de la telefonia, la inexistència de
- 20 mòbils també fixa èpoques. ¿Per què tal personatge corre a la recerca d'una cabina telefònica?
- 21 ¿Per què no es fica la mà a la butxaca i en treu el telefonet? Doncs no ho fa perquè no n'hi havia,
- 22 i això marca distància. De la mateixa manera que la marca aquest mateix aparell al títol del
- 23 primer llibre de Javier Cercas: *El mòvil*. Quan Cercas va publicar el 1987 aquest llibre de relats,
- 24 quan llegies el títol interpretaves aquest "mòbil" com a "allò que mou materialment o
- 25 moralment una cosa". En canvi, als lectors que els descobreixin ara els pot assaltar el dubte.
- 26 ¿Va del mòbil que es du a la butxaca o del que et condueix a l'assassinat, per exemple? La
- 27 solució radical és la que s'ha adoptat en la traducció de la novel·la *99 francs*, de Frédéric
- 28 Beigbeder, el títol de la qual s'ha convertit, entre nosaltres, en *13,99 euros*, per comptes de *99*
- 29 *francs* o el seu equivalent en pessetes.

- 30 No podem anar al banc amb totes les videocassetes i les novel·les que tenim a casa i
- 31 demanar que ens converteixin en euros les pessetes que surten a l'acció. Està bé que això sigui
- 32 així. Ja se n'encarregaran els adaptadors teatrals o cinematogràfics, aquests que agafen una
- 33 història de Shakespeare, en vesteixen els protagonistes amb americana i corbata i els col·loquen
- 34 en un bar amb parets de totxo, davant d'una cambrera mamelluda que els serveix un bloody
- 35 mary que paguen amb un bitllet de cinc euros.